

pevný řád, jistoty a útěchu: je to svět lidové tradice, svět našeho dávného společného domova a jeho písní, svět skutečné původnosti.

Vaculíkův pražský novinář, na rozdíl od Kunderova Ludvíka, má k rodnému kraji živý vztah, ubránil si ho pro sebe. Není jako ti „syntetičtí lidé“, kteří nejsou z žádného údolí a v nichž se proto nelze dovolat ničeho lidského. Ale i on ví: „Jezdím si sem jak domů, ale je to možná už jen moje domněnka.“ Protože: „Jen nepatrně jsem se každého dne odchýlil, a jsem o celý život jinde.“ Ludvík ve chvíli svého největšího zubožení se vrací k lidové písni, protože znovu ucítil, jak v ní je všechno opravdové, smutek i smích, láska i zoufalství. A přece si vzápětí uvědomuje, že tento hřejivý domov je jen „vzpomínka, památka, obrazné uchování čehosi, co už není“, a celá ta znovunalezená pevnina se mu vzápětí propadá pod nohama. Říká si s údivem, že jeho „jediný domov je právě toto propadání, tento hledavý a touživý pád“.

V náruči tohoto domova můžeme jen na chvíli spočinout, ale nemůžeme v něm už žít, to Ly byla jen nová iluze. Je naší minulostí. Naším údělem je však budoucnost, pohyb vpřed, tedy nestálost, proměnlivost, věčné hledání a nenalézání, věčné toužení a věčné zklamání, které však přesto posouvá naši bytost k pochopení smyslu lidského života a tvoření.

Tento neklidný a nepevný svět, hledající teprve pravé hodnoty, přiměřené svému cíli, není s to zajistit žádné podmínky, v nichž by se vytvořil dostatečně trvalý prostor pro zrod socialistických mezilidských vztahů, socialistického člověka. Kdysi jsme věřili, že lze přes noc a zázračně lehce, pouhým popřením minulosti a všeho starého v ní vytvořit *nového* člověka jako typ dosaženého socialistického lidství. Když vzal tento blud zasvě, zhroutil se s ním i víra v život jako věčnou proměnu, zklamala i naděje v možnost vývoje světa a člověka? Zbývá teď už vsutku jen rezignace?

Ke smyslu příběhů

Ale cožpak když padly iluze, unesly s sebou i jistoty? Cožpak když krásná destrukce zničila kulisy světa, lehl popelem i sám svět, jeho pravá podoba? Zbývá nám v naší ubohosti jen filosofie absurdity života?

Jisté je možno oba romány přečíst tak, že odpověď bude ano. Ano, Kundera i Vaculík, dlouho tápající v šerosvitu víry a pochyb, nadějí a skepse, dobrali se v závěru jasněho poznání a hořké pravdy: není v lidském životě naděje a mamá je víra, vzdor a hledání.

Přečetl je tak i Ivan Klíma v hluboce založené a pozoruhodné studii v *Orientaci* č. 1-2/67. Uzavírá: Kunderův člověk, ztrativší všechny iluze, ví, že před